

APRECIEREA GRADULUI DE INFORMARE ȘI POSIBILITATEA ÎNROLĂRII FARMACIȘTILOR ÎN PROFILAXIA TUBERCULOZEI

Appreciation of the information degree and the possibility of enrollment of pharmacists in tuberculosis prophylaxis

Anatolie Peschin¹, Emilia Rotari²

¹Catedra de farmacie socială "Vasile Procopișin", Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie Nicolae Testemițanu", Republica Moldova

²Pharmacist

Rezumat. Articolul prezintă situația precară a Republicii Moldova în ceea ce privește rata îmbolnăvirii cu tuberculoză rezistentă la tratament. Statul nostru ocupă locul IV în regiunea europeană după răspândirea tuberculozei cu rezistență multiplă la medicamente printre numărul total de persoane afectate de tuberculoză. S-a realizat sondajul farmaciștilor, în urma căruia a fost evaluat nivelul de cunoștințe despre tuberculoză pe care le posedă farmaciștii. S-a determinat care, după opinia lor, sunt căile de prevenire a infecției și s-au evaluat acțiunile care pot fi întreprinse în cazul depistării unuia din simptomele caracteristice tuberculozei. Potrivit răspunsurilor oferite în urma sondajului a fost constatat că, farmaciștii posedă cunoștințe vaste despre tuberculoză, ceea ce demonstrează profesionalismul sporit.

Cuvinte cheie: tuberculoză, farmaciști, grad de informare, Republica Moldova.

Abstract. The article presents a precarious situation of the Republic of Moldova regarding the rate of treatment-resistant tuberculosis. Our state occupies the fourth place in the European region after the spread of the tuberculosis with multiple drug resistance among the total number of people affected by tuberculosis. The survey of pharmacists was conducted, after which the level of knowledge about tuberculosis that pharmacists possess is evaluated. It was determined which, in their opinion, are the ways of preventing the infection and the actions that can be taken in case of detection of one of the symptoms characteristic of tuberculosis were evaluated. According to the answers given after the survey was found, pharmacists have extensive knowledge of tuberculosis, which shows the increased professionalism.

Keywords: tuberculosis, pharmacists, information degree, the Republic of Moldova.

Introducere

Aproximativ 10 % din populație are riscul crescut de a dezvolta tuberculoza pe parcursul vieții, însă la persoanele cu imunitate compromisă (persoanele cu boli cronice, femeile însărcinate, consumatori de droguri, bolnavii cu HIV/SIDA, persoane care primesc tratamente imunosupresoare etc.) eventualitatea îmbolnăvirii se mărește. Pe lângă aceasta, tuberculoza multidrogrezistentă (MDR-TB) reprezintă încă o provocare serioasă pentru sănătatea publică. Riscului de a dezvolta TB MDR sunt supuse persoanele din cele mai vulnerabile comunități, precum lucrătorii migranți, refugiații, persoanele strămutate sau deținuții [3].

Tuberculoza a existat timp de milenii și rămâne a fi o problemă majoră de sănătate atât la nivel mondial, cât și național, fiind depășită la moment actual doar de HIV. Ea este o maladie care nu doare, dar ucide, astfel încât în fiecare 10 secunde pe globul pământesc o persoană decedează din cauza acestei afecțiuni, per ansamblu constituind circa 5000 de decese pe zi și 10 milioane în fiecare an.

La etapa actuală, Republica Moldova face parte din cele 18 țări ale Regiunii Europene care se confruntă cu o maladie atât de contagioasă. Însă vorbind despre nivel global, țara noastră se regăsește printre 30 de țări ale lumii, posedând indicatorii cei mai înalți de TB MDR [22]. Potrivit situației epidemiologice, Republica Moldova ocupă locul de frunte la nivel european și locul doi la nivel euroasiatic (dupa Kârgâzstan) conform incidenței de tuberculoză. Datorită indicatorilor înalți de TB MDR, Republica Moldova ocupă locul patru (dupa Belarus,

Rusia și Kazahstan) după cazuri noi de tuberculoză cu rezistență multiplă la tratament [1, 2].

În pofida progresului în domeniul prevenirii tuberculozei atins, datorită aplicării programelor naționale de control al tuberculozei, această maladie rămâne a fi o problemă de sănătate publică majoră în rândul țărilor din regiunea europeană. Dificultățile întâlnite în controlul eficient al tuberculozei sunt strâns legate de condițiile socio-economice, resursele umane și financiare insuficiente, care la rândul lor provoacă transmiterea continuă a infecției, creșterea lentă a succesului tratamentului și răspândirea tuberculozei rezistente la medicamente. În acest context este important să fie elaborate, dezvoltate și aplicate instrumente noi și intervențiile inovative prin care ar putea fi controlată această maladie. Astfel, ca punct de pornire în această direcție ar putea fi implicarea numărului mai mare de specialiști din domeniu, identificarea grupurilor de risc și izolarea ulterioară a acestora, diagnosticarea precoce, monitorizarea tratamentului, creșterea accesibilității la asistența medicală și îmbunătățirea calității vieții.

Scopul lucrării

Scopul studiului este studierea mijloacelor și instrumentelor de asistență cu medicamente a bolnavilor cu tuberculoză în Republica Moldova.

Pe baza obiectivului propus, s-au stabilit sarcinile de cercetare:

- analiza situației curente a pacienților cu tuberculoză în Republica Moldova și determinarea cauzelor ce au dus la apariția situației prezente;

- aprecierea gradului de informare a farmaciștilor despre tuberculoză și posibilitatea înrolării acestora în profilaxia ei.

Materiale și metode

În cadrul studiului a fost realizată o cercetare selectivă de tip transversal în patru etape consecutive.

1. Determinarea eșantionelor. La etapa respectivă au fost determinate grupele de persoane care urmează să fie chestionate – farmaciștii. Astfel sondajul farmaciștilor s-a efectuat pe un eșantion de 100 de persoane cu vârsta cuprinsă între 20 și 46 ani, de ambele sexe, care au tangență cu activitatea farmaceutică: studenții anului V ai USMF “N. Testemițanu” și farmaciștii care activează la prima masă.

2. Întocmirea chestionarului. Pentru a colecta informația de rigoare a fost întocmit un chestionar destinat farmaciștilor din cadrul farmaciilor comunitare, precum și studenților farmaciști din anul curent de studii. Chestionarul cuprinde 5 întrebări de tip închis, la care respondentul trebuie să aleagă din variantele de răspuns oferite. În chestionar s-au abordat tematici cu privire la simptomele tuberculozei, metodele de profilaxie, precum și acțiunile care pot fi întreprinse de către farmaciști în cazul depistării simptomelor specifice maladiei. Informația obținută a oferit posibilitatea de a evalua gradul de informare a farmaciștilor privind tuberculoza, în baza cărora au fost formulate anumite concluzii și recomandări.

3. Analiza și prelucrarea datelor. În cadrul acestei etape au fost sintetizate și prelucrate datele obținute în urma sondajului de opinii realizat. Pentru o valorificare mai ușoară a datelor colectate, au fost construite tabele și diagrame.

4. Sinteza și interpretarea datelor. La ultima etapă a cercetării, pe baza diagramelor realizate anterior, au fost sintetizate și formulate concluzii privind gradul de informare a farmaciștilor despre tuberculoză.

Rezultate

În procesul de cercetare au fost chestionați 100 de farmaciști care exercită activitatea farmaceutică în cadrul farmaciilor comunitare, precum și studenții farmaciști din anul V de studii, anul 2018-2019.

Chestionarul a fost realizat cu scopul de a evalua nivelul cunoștințelor despre tuberculoză pe care le posedă farmaciștii, de a determina care, după opinia lor, sunt căile de prevenire a infectării, precum și de a evalua acțiunile care pot fi întreprinse în cazul depistării unuia din simptome caracteristice tuberculozei.

Chestionarul elaborat cuprinde: întrebări privind nivelul de informare a farmaciștilor despre simptomele caracteristice tuberculozei (1), precum și căile de transmitere a infecției (2), la fel include și întrebarea legată de grupele de populație care prezintă un risc major de îmbolnăvire (3).

O importanță deosebită a fost acordată ultimelor două întrebări, în care au fost abordate metodele de prevenire a tuberculozei (4) și acțiunile care pot fi întreprinse în cazul depistării simptomelor specifice (5).

Caracteristica respondenților în funcție de variabilele explicative utilizate: vârsta, sexul, studiul, se prezintă în tabelul 1:

Tabelul 1. Caracteristica respondenților chestionați

Vârsta		Sexul	
20 – 30 ani 69%	31 – 46 ani 31%	Feminin 94%	Masculin 6%
Studii			
Student/a anului V a USMF “N. Testemițanu” 54%	Studii medii de specialitate 28%	Studii superioare 18%	

Rezultatele chestionarului ce demonstrează nivelul de informare a farmaciștilor despre tuberculoză sunt ilustrate în diagramele ce urmează. Prima întrebare din chestionar a fost adresată farmaciștilor cu scopul de a evalua nivelul de cunoștințe a acestora despre simptomele care ar putea suspecta că pacientul poate suferi de maladia respectivă. Astfel, 81% din farmaciștii implicați în studiu afirmă că tusea reprezintă unul din simptomele specifice maladiei, 43% din farmaciști au specificat că tuberculoza este însoțită de spută cu șuvițe de sânge. Următoarele simptome recunoscute au constituit febră (54%), transpirații nocturne, care au prezentat 37% din numărul total de chestionați, fiind urmate de scăderea în greutate și inapetență (33%), dureri în regiunea pieptului (31%), oboseală rapidă și sufocare (22%). În cadrul analizei efectuate se observă o tangență de scădere și minimizarea procentajului de răspuns, și anume: 11% din farmaciștii chestionați au enumerat că durerile articulare fac parte din simptomele tuberculozei, 10% au afirmat că paliditatea se consideră a fi unul din simptomele caracteristice maladiei. Deasemenea au fost enumerate migrenă (6%), stare de greață, urmată de vomă (5%), anxietate și dispnee (câte 3%) (fig. 1).

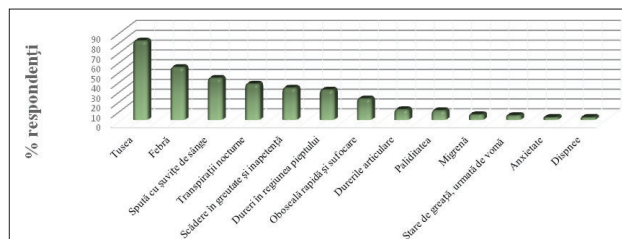

Figura 1. Repartizarea răspunsurilor la întrebarea “Selectați care sunt simptomele tuberculozei?”

În cadrul cercetării, farmaciștii au fost rugați să menționeze modul prin care poate fi transmisă tuberculoza.

O mare parte din farmaciștii implicați în studiu cunosc calea principală de răspândire a tuberculozei: 78%

din chestionați au răspuns că tuberculoza se transmite pe cale aeriană în timpul tusei. Însă unii farmaciști afirmă că tuberculoza se transmite și pe alte căi, decât cea aerogenă. Astfel conform datelor obținute, 27% din farmaciști consideră că tuberculoza poate fi transmisă prin intermediul contactului habitual, pe cale sexuală (25%), pe cale sangvină (9%) și genetic (1%) (fig. 2).

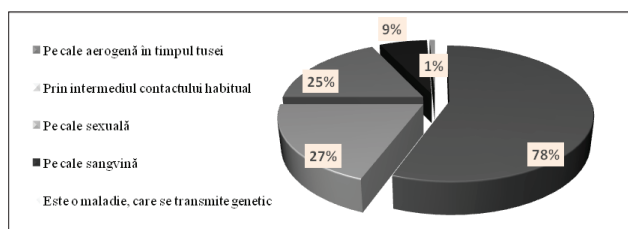

Figura 2. Repartizarea răspunsurilor la întrebarea "Indicați modul de transmitere a tuberculozei?"

La întrebarea „care sunt grupele de populație cu risc crescut de îmbolnăvire cu tuberculoză” părerea respondenților a fost împărțită în felul următor: 97% din farmaciști au indicat că riscului crescut de îmbolnăvire sunt supuși în primul rând pacienții imunocompromiși, urmați de persoanele social vulnerabile (93%), persoanele care consumă în exces alcool și droguri (84%), pacienții HIV infectați (49%) și copiii (31%). Pe lângă răspunsurile menționate anterior, respondenții au încercuit și alte variante de răspuns care au fost propuse în chestionar: 16% din chestionați au menționat că pacienții care suferă de diabet zaharat la fel sunt expuși riscului major de a dezvolta tuberculoza, 13% consideră că pacienții cu maladii cardiovasculare și 10% au indicat că toate variantele de răspuns sunt corecte (fig. 3).

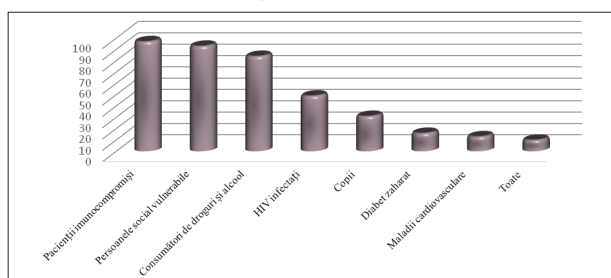

Figura 3. Repartizarea răspunsurilor la întrebarea "Care sunt grupele de populație cu risc crescut de îmbolnăvire cu tuberculoză?"

În cadrul studiului, farmaciștii au fost rugați să ofere informații referitoare la metodele de profilaxie a tuberculozei.

Astfel, în rezultatul chestionării au fost obținute următoarele date relevante, precum: 95% din farmaciștii chestionați consideră că respectarea igienei personale este una din cele mai importante metode de prevenire a infectării cu tuberculoză, 87% au afirmat că purtarea măștilor asigură protecția necesară împotriva maladii, fiind la fel considerată ca una din cele mai eficiente metode de combatere a tuberculozei.

În cadrul sondajului farmaciștii au indicat și alte variante de răspuns, și anume: alimentația suficientă (85%) și practicarea somnului regulat (81%), spălarea la timp a mâinilor (71%), efectuarea examenului medical periodic (68%), aerisirea frecventă a încăperilor (45%) și spălarea alimentelor (43%).

De asemenea au fost analizate și menționate și alte răspunsuri propuse pentru studiu: examinarea anuală fluorografică și vaccinarea (40%), dezinfectia suprafețelor încăperii (29%), călirea organismului (23%), consilierea privind reducerea consumului de alcool, droguri și tutun (21%) și practicarea exercițiilor fizice (17%) (fig. 4).

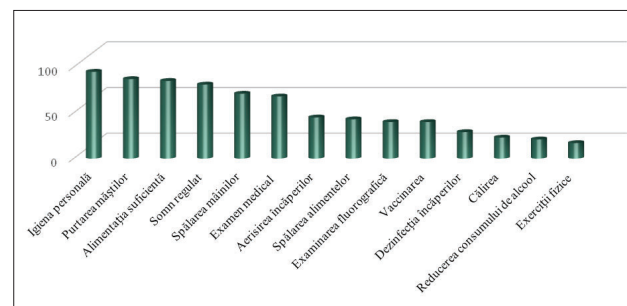

Figura 4. Repartizarea răspunsurilor la întrebarea "Care sunt metodele de profilaxie a tuberculozei?"

Ultima întrebare din chestionar a fost adresată farmaciștilor cu scopul de a afla care ar fi acțiunile acestora în cazul depistării simptomelor caracteristice tuberculozei. Astfel, 92% din farmaciștii chestionați au indicat că în acest caz recomandă adresarea la medicul de familie, 7% din participanți în studiu vor elibera medicamentele pentru ameliorarea simptomelor prezente și doar 1% nu va întreprinde nimic (fig. 5).

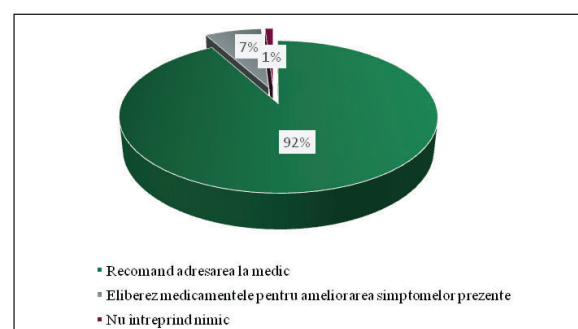

Figura 5. Repartizarea răspunsurilor la întrebarea "Ce acțiuni întreprindeți Dvs. atunci când depistați unul din simptomele caracteristice tuberculozei?"

Concluzii

A fost determinată o situație precară a Republicii Moldova în ceea ce privește rata îmbolnăvirii cu tuberculoză rezistentă la tratament, statul nostru ocupând locul IV în regiunea europeană după răspândirea tuberculozei cu rezistență multiplă la medicamente printre numărul total de persoane afectate de tuberculoză. Ceea ce ține de rata incidenței prin tuberculoză, se poate face concluzie că, Republica Moldova ocupă locul de frunte la nivel eu-

ropean (89 cazuri la 100.000 populație) și locul doi la nivel euroasiatic (dupa Kârgâzstan – 118 cazuri la 100.000).

S-a observat că numărul de pacienți cu cazuri noi de tuberculoză înregistrat se află într-o lentă scădere da la 4054 cazuri în 2014, la 3021 cazuri în 2018. Aceasta se explică prin creșterea numărului de bolnavi antrenați în terapia DOTS clasic (pentru cazurile sensibile la tratament cu medicamente de prima linie) și DOTS Plus (pentru cazurile rezistente la tratament). Cauzele care au adus la apariția situației prezente sunt: tratamentul discontinuu, lipsa unor ghiduri standardizate, supervizarea ineficientă din partea autorităților de îngrijire a sănătății, eșecul terapeutic cu nefinalizarea tratamentului complet, lipsa aderenței și complianței la tratament.

S-a realizat sondajul farmaciștilor, în urma căruia a fost evaluat nivelul de cunoștințe despre tuberculoză pe care le posedă farmaciștii. S-a determinat care, după opinia lor, sunt căile de prevenire a infectării și s-au evaluat acțiunile care pot fi întreprinse în cazul depistării a unuia din simptome caracteristice tuberculozei. Potrivit răspunsurilor oferite în urma sondajului a fost constatat că, farmaciștii posedă cunoștințe vaste despre tuberculoză, ceea ce demonstrează profesionalismul sporit.

Recomandări

1. Angajarea farmaciștilor și a asociațiilor acestora să facă parte a eforturilor parteneriatului Stop TB la nivel global, național și local.
2. Elaborarea și implementarea unui sistem pentru monitorizarea, evaluarea și îmbunătățirea colaborării între Programul național împotriva tuberculozei și Asociația Națională a Farmaciștilor.
3. Implementarea planurilor de a angaja farmaciștii în lupta împotriva tuberculozei în contextul sistemelor și serviciilor naționale de sănătate.
4. Angajarea orientării și formării profesionale a farmaciștilor cu privire la sarcinile specifice cu care aceștia pot contribui la controlul și la asistența tratamentului tuberculozei luând în considerație contextul și nevoile locale.
5. Creșterea gradului de conștientizare cu privire la tuberculoză în rândul oamenilor prin facilitarea contribuției efective a farmaciștilor în domeniile specifice legate de îngrijirea și controlul tuberculozei.

Bibliografie

1. Organizația Mondială a Sănătății - Tuberculosis surveillance and monitoring in Europe, 2017. Disponibil la: <https://ecdc.europa.eu/sites/portal/files/media/en/publications/Publications/ecdc-tuberculosis-surveillance-monitoring-Europe-2017.pdf> [accesat la 12.05.2019].
  2. Organizația Mondială a Sănătății - Tuberculosis surveillance and monitoring in Europe 2018, 2016, p.19-21. Disponibil la: <https://ecdc.europa.eu/sites/portal/files/documents/ecdc-tuberculosis-surveillance-monitoring-Europe-2018-rev1.pdf> [accesat la 10.06.2019].
  3. Development of medicines to treat tuberculosis, 2017. Disponibil la: <https://www.ema.europa.eu/en/news/development-medicines-treat-tuberculosis> [accesat la 13.07.2019].
-